

Наставно-научном већу

Филозофског факултета у Београду

20. јануар 2017.

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ „ВИЈЕТНАМСКИ РАТ И ОДНОС СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ПРЕМА СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА 1964-1968. ГОДИНЕ“ (351 стр), МИЛАНА СТЕВАНОВИЋА

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Милан Стевановић рођен је 27. маја 1983. године у Подгорици. Основну школу завршио је у родном граду, а гимназију у Нишу. Историју је студирао на Филозофском факултету у Нишу, где је дипломирао 2008. године с просечном оценом 8,78. Докторске студије на Филозофском факултету у Београду, на Одељењу за историју уписао је 2008. године. У новембру 2013. Учествовао је на научном скупу „Наука и савремени универзитет“, а уштампи му се налазе три научна чланка:

1. „Аварел Хариман у посети Београду 1965. и побољшање југословенско-америчких односа“, у: *Архив*, у штампи.
2. „Почетак Вијетнамског рата и југословенско-амерички економски односи“, у: *Теме*, у штампи
3. „Посета сенатора Фулбрајта и краткотрајни успон односа на релацији Београд-Вашингтон“, у: *Токови историје*, у штампи.

2. Предмет и циљ истраживања

Вијетнамски рат је био најдуготрајнији „врући“ рат Хладног рата. Током готово три деценије тај рат је пролазио кроз различите фазе, у којима су се, поред укупног контекста међународних односа, мењали и односи на терену, па чак и учесници рата. Иако је у првом делу рата, непосредно након Другог светског рата, сукоб настао између покрета за национално ослобођење, Вијетмина, и француских колонијалних власти, од почетка шездесетих година у рат све више улазе САД. Посебну фазу у рату чини период након Инцидента у Тонкиншком заливу (1964) и велике дестабилизације коју је америчко друштво доживело 1968. године.

Докторска теза Милана Стевановића односи се управо на ту фазу рата, коју често зовемо Џонсонова фаза, јер је тадашњи амерички председник пресудно обележио својим одлукама. Била је то и најкрвавија фаза рата, током које су САД у Индокину довеле скоро пола милиона војника, а бомбардовањима прошириле рат и на суседне државе – Камбоџу и Лаос.

Југословенска спољна политика налазила се пред великим искушењима у тој фази Вијетнамског рата. Покрет несврстаних, чији је један од оснивача била Југославија, налагао је подршку покретима за деколонизацију. С друге стране, у Вијетнамском рату то је значило сукоб са САД, скојима је Југославија имала добре билатералне и, посебно важне, економске и трговинске односе. У тој деценији дошло је до побољшања односа са СССР-ом, тако да се овај рат појавио као додатни фактор приближавања Београда и Москве.

Имајући све то на уму, тема докторске тезе Милана Стевановић изузетно је важна за укупно познавање југословенске спољне политике. Управо због тога што је Вијетнамски рат био окосница глобалних односа, југословенска политика је у том времену доживљавала велика искушења. Принципијелни став Београда довео је до значајног погоршања односа са САД, што је имало тешке последице и по југословенску економију. Истовремено, приближавање до којег је дошло са СССР-

ом у томе периоду било је видљив заокрет у односу на југословенску политику од сукоба с Информбиром, 1948. године.

Због свега тога, докторат Милана Стевановића доноси сасвим нови поглед на југословенску спољну политику у времену кад је та земља играла веома значајну и амбициозну међународну улогу. Ради се о истраживању нових докумената и значајном напретку наших сазнања о турбулентној седмој деценији 20. века.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Основна хипотеза докторске тезе Милана Стевановића је била да је Вијетнамски рат био кристализатор југословенске спољне политике, јер је принудио Београд на преиспитивање различитих идеолошких и спољнополитичких претпоставки. Те претпоставке биле су окосница укупне југословенске политике „трећег пута“, у првом реду политике несврставања и подршке покретима за ослобођење од империјалних метропола. Будући да се у центру истраживања налазе југословенско-амерички односи, хипотеза је била да је Вијетнамски рат две државе довео до најниже тачке у међусобним односима, укључујући и отказивање, за Југославију значајних, трговинских уговора од стране Вашингтона.

Докторатом је доказано значајно погоршање односа између Југославије и САД, приближавање са СССР, али и оно што је међу хипотезама било најважније – да се Југославија држала својих спољнополитичких начела, што је у овој ситуацији крајем шездесетих скупо коштало. Стевановић је показао и да се радило о вештој дипломатији у Београду, која је покушавала да направи равнотежу и да земљу заштити од изолације у односу на САД, али и да управо у тој ситуацији потврди своју спољнополитичку оријентацију у биполарно подељеном свету.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Милана Стевановића је, након Предговора и Увода, подељена на три целине. Први део „Југословенско-амерички односи након инцидента у Тонкинском заливу“ посвећен је анализи југословенско-америчких односа у раздобљу између инцидента у заливу Тонкин и почетка константног бомбардовања територије ДР Вијетнама. У том периоду, иако је тада почео значајнији амерички ангажман у Индокини, односи Београда и Вашингтона су још у век су били релативно добри. Тачно је да су се појавиле почетне несугласице, али обе дипломатије су још увек улагале велике напоре да односи који су успостављени након југословенског сукоба с СССР-ом остану на претходном нивоу.

Друга целина носи назив „Југословенско-амерички односи од Ролинг Тандера до Џонсоновог одласка са политичке сцене“. У овом делу се јасно може уочити хронологија успона и падова у односима две земље са посебним освртом на неке проблеме који су значајно утицали на међусобне односе. Обрађује се период значајног погоршања стања у Вијетнаму, али и још једне америчке војне интервенције, оне у Доминиканској републици. То је довело до погоршања односа Београда и Вашингтона, али и отварања могућности да Југославија, као држава са значајним угледом међу национално-ослободилачким покретима преузме улогу посредника.. Међутим, након пропасти тих мировних покушаја, долази до погоршања југословенско-америчких односа, посебно после почетка кампање бомбардовања северног Вијетнама, која је названа Ролинг Тандер. У овај период рата спада и Тет офанзива, с почетка 1968. године, која је први пут америчкој јавности показала да рат може бити и изгубљен, што је подстакло широке антиратне протесте током 1968. године. У овом делу Стевановић описује и три посете америчког дипломате Харимана Београду, које су постепено довеле до побољшања односа између две земље. Ипак, највећи заокрет у југословенској политици наступио је након интервенције СССР у Чехословачкој, у лето 1968, коју је Југославија оштро осудила. Тај догађај довео је до новог преокрета - Југославија је ушла у нови сукоб са СССР-ом, а повлачење председника Џонсона иза трке за америчког председника омогућили су постепено побољшање односа две државе.

Последња, трећа целина, посвећена је обухвата период од почетка константног бомбардовања територије Северног Вијетнама, односно од почетка операције „Ролинг Тандер“, па до одласка председника САД Линдона Џонсона са политичке сцене. У трећој целини посебан акценат је стављен на међународну активност Југославије која је била везана за Вијетнамски рат, пре свега у односу на покрет несврстаних и организацију Уједињених нација, али и стање међусобних односа на релацији Београд – Ханој.

На крају рада налази се добро урађен и развијен Закључак, као и Списак извора и литературе.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија оцењује да је докторском дисертацијом „Вијетнамски рат и однос Социјалистичке Федеративне Републике Југославије према Сједињеним Америчким Државама 1964-1968. године“ Милан Стевановић допринео ширењу знања о југословенској спољној политици у раздобљу најдраматичније фазе Вијетнамског рата, у време председника Линдона Џонсона. Радило се о једном од најтежих времена за југословенску дипломатију, чија су се начела нашла у времену искушења ради потврђивања основних претпоставки југословенске спољне политике. Због тога је било веома тешко и историографски изазовно дефинисати све промене, успоне и падове које су бележили односи између две земље у томе периоду. У неким тренуцима, односи су се мењали готово на дневној бази, па је било тешко, на основу дипломатске грађе, сложити слику свих мена. Посебно је било тешко водити стално рачуна о односима и с другим великим силама, посебно СССР-ом и Кином, који су битно утицали на глобалну политику. Поред тога, за Југославију је постајала и значајна улога у покрету несврстаних, она у Уједињеним нацијама, али и са политичким групама на терену, у првом реду Вијетмином и Вијетконгом.

Упркос свој сложености, Милан Стевановић је с успехом показао сву динамику дипломатских односа и све начелне дилеме које су одредиле југословенску политику у том преломном времену. На јасан и прегледан начин допринео је српској историографији и њеном познавању спољне политике Југославије у преломној, седмој деценији 20. века.

6. Закључак

Докторска дисертација Милана Стевановића урађена је у складу са одобреном пријавом теме. Ради се о опсежном истраживању у српским архивима, посебно у архиву Министарства иностраних послова и Архиву Југославије. Веома обимна историјска грађа била је изазов за младог истраживача, али је Стевановић успео да представи динамику међународних односа у времену Џонсонове фазе Вијетнамског рата и да, кроз јасну структуру, доследно изложи своје резултате. Прецизним стилем он читаоца води кроз драматичне преокрете у односима Југославије, САД и других учесника у вијетнамској кризи.

Због свега наведеног, закључујемо да су се стекли услови за јавну одбрану доктората Милана Стевановића.

У Београду, 20. јануара 2017. Комисија у саставу:

др Драган Богетић, научни саветник

Институт за савремену историју

др Радина Вучетић, ванредна професорка

Филозофски факултет, Београд

др Дубравка Стојановић, редовна професорка

Филозофски факултет, Београд

(менторка и писац реферата)

